

LIBUŠE HRABOVÁ *hrabova@cbox.cz*

HRANICKÝ SPOLEK VYSOKOŠKOLÁKŮ

Zcela neočekávaně dostala se mi z pozůstalosti JUDr. Jaroslava Fuska, hranického rodáka, do rukou účetní kniha spolku, který založili v roce 1893 hraničtí vysokoškolští studenti a nazvali ho Akademický feriální klub. O tomto spolku už dnes v Hranicích nikdo neví, z jeho posledních členů už sotva je někdo naživu, a z literatury o Hranicích o něm získá jen nepatrné informace. Pouze v Bartovského publikaci Hranice je možno najít v seznamu spolků pod číslem 14. mezi českými spolky jeho název [1], ale nic víc. V publikaci Soudní okres hranický z roku 1936 [2], tedy z doby, kdy Akademický klub ještě existoval, není o něm mezi ostatními spolky ani zmínka. Přitom to byl spolek, který řádně zveřejnil své stanovy, ohlašoval své akce místním úřadům, měl své razítko a onu účetní knihu, vedenou s přesností, jaké jen mohou být studenti schopni, i když hotovost po ročním vyúčtování byla v některém roce jen 1 zlatý 82 krejcarů.

Může však účetní kniha povědět něco víc, než že spolek existoval? Může vypovědět něco o členstvu, účelu a činnosti spolku, když podává jen suché a sporadické záznamy peněžních příjmů a vydání? Titulní list kniha nemá, na první stránce je pouze otisknuto oválné razítko s textem Akademický feriální klub v Hranicích, Morava. Zápisy od července 1893 zaznamenávají zaplacení zápisného a příspěvků od čtrnácti studentů (zápisné a stanovy 10 krejcarů, měsíční příspěvek 20 krejcarů), čtyř členů přispívajících (po dvou zlatých) a dvou členů zakládajících, profesora Gregara a MUDr. Gely, po 10 zlatých. Pro vysokoškoláky bylo jistě 30 krejcarů velká suma, kterou obětovali pro řádné působení svého spolku. Koupili za ni psací potřeby (mj. 1 držátko a 4 pera za 8 krejcarů) a onu účetní knihu za 1,85 zl.

Proč však byl klub nazván *feriální*, tj. prázdninový? Jak je známo, v Hranicích není a nikdy nebyla vysoká škola. Ke studentům vysokých škol odkazuje název *akademický*, k prázdninám *feriální*. Vysokoškolští studenti se sjížděli v dřívějších dobách do svých domovů jen o vánočních a letních prázdninách. Jezdit domů každou neděli, jak to dělají studenti dnes, na to nebyly ani dopravní prostředky, ani peníze. Když však domů dvakrát do roka přijeli, nechtěli se držet jen maminciny kuchyně. Chtěli se sejít a dozvědět se od svých bývalých spolužáků o zkušenostech z jiných vysokých škol, ale také ukázat městu a okolí, že v daleké Praze, Vídni nebo Příbrami se nepřipravují pouze pro své budoucí povolání.

[1] Bartovský, Vojtěch: Hranice. Statisticko-topografický a kulturně-historický obraz spolu s úplným adresářem. Hranice 1906, s. 197.

[2] Soudní okres hranický, vývoj v letech 1900–1935. Soubor článků uspořádal Alfa V. Musiol. Hranice 1936.

Od pádu Bachova absolutismu, kdy byl pro ni uvolněn prostor, se stala spolková činnost nástrojem k prosazování kulturních, hospodářských, sociálních i politických cílů pospolitostí i jednotlivců. Hraničtí vysokoškoláci činností svého prázdninového spolku dokazovali, že si toho jsou vědomi a že dovedou tohoto nástroje využívat pro obecný prospěch.

Jednou z forem spolkové činnosti Akademického klubu byla vzájemná podpora studentů. Klub chudým studentům poskytoval půjčky, které pak ve splátkách vraceli. Později, kdy se už klubové jmění díky přispívajícím a zakládajícím členům dostalo přes hranici desíti zlatých, klub pravidelně zasílal část svých příjmů podpůrnému spolku studentů Radhošť v Praze. Tento spolek byl založen již 1869 pro podporu studentů z Moravy, Slezska a Slovenska studujících v Praze. Jedním z jeho protektorů byl i František Palacký. Ze sbírek a darů soukromníků i institucí opatroval chudým vysokoškolákům stravování, případnou peněžní výpomoc i stipendia. Hraničtí studenti peníze získané různým způsobem ukládali a větší sumu pak svěřovali spolehlivým kolegům, kteří ji v Praze Radhošti odevzdali. Zároveň však hleděli podpořit i své kolegy studující ve Vídni a v Příbrami – např. roku 1907 na základě usnesení valné hromady darovali 60 korun svým vídeňským kolegům Vybíralovi a Sládkovi

Jinou formou aktivity bylo zaopatřování knih pro vesnické knihovny v severních oblastech hranického okresu, v národnostně smíšených vesnicích. Knihy získávali zčásti koupí, hlavně však z darů, jako byl dar knihtiskárny Rajhrad, který studenti dovezli vesnické knihovně ve Spálově (účetní kniha zaznamenává: doprava knih do Spálova 35 krejcarů). Knihy pro Uhřínov platili z vlastních zdrojů (i 1 bednu na jejich dopravu za 25 krejcarů).

**Akademický feriální klub
v Hranicích.**

Odkud na to brali studenti peníze, kromě příjmů z příspěvků a peněžních darů svých členů? Studentský feriální klub vyvíjel o vánočních i letních prázdninách bohatou činnost, kterou získával finance, od začátku 20. století již v korunách. Pozvolna se objevoval po konečném ročním vyúčtování zůstatek v řádu stokorun. Oblíbenou činností byly taneční „věnečky“ – studenti získali peníze ze vstupného i si zatančili s děvčaty, která maminky rády vodily na věnečky, aby se seznámila s budoucími pány doktory. Ovšem „věnečky“ žádaly také investice – květiny od zahradníka Bureše, petrolej na svícení od Nitschmanna, plat a pivo hudebníkům i úhradu za úklid sálu. Takže, jak zaznamenává účetní kniha, jeden „věneček“ skončil i deficitem. Stejně tak jisté investice vyžadovala i divadelní představení – od zakoupení textu divadelní hry po poplatky za zbourání jeviště a úklid sálu. Koncerty, i když účinkující peníze nežádali, potřebovaly zase zaplatit za stěhování klavíru apod. Přesto však např. čistý výnos koncertu v Lipníku 9. září 1894 byl 82 zlaté 50 krejcarů.

O divadelních představeních v prvních dvou desetiletích existence spolku poznáváme sice z účetní knihy příjmy i výdaje, bohužel velmi málo se dovídáme o kusech, které studenti hranickému obecnstvu předvedli. V podstatě se dovídáme jen, že v roce 1909 se hrála divadelní hra s názvem „Vpád“ a v roce 1910 v rámci národní slavnosti hra „Právo k životu“ [1]. Teprve ve dvacátých letech se dovídáme o divadelních inscenacích více.

[1] Autory hry Vpád byli známí spisovatelé Karel Leger (1859–1934) a Franta Župan (1858–1929), Právo k životu napsal Edvard Lederer (1859–1944) pod pseudonymem Leda.

rok	měsíc	den	Vydání	k	h	k	h
1913	září	27.	účet kg. jednatelů	1.)	1	37	✓
		28.	účet nápoje	2.)	6	-	
		28.	účet zřízením z plynárny	3.)	2	-	✓
		28.	za maskování aparatury	4.)	12	-	✓
		28.	účet p. Tománka	5.)	40	-	✓
		28.	účet p. vrchních z bendy	6.)	9	-	
		28.	p. Keprdovi	7.)	5	-	
		29.	účet pí. Kostkové	8.)	6	-	
		28.	Hranicím	7.)	2	-	
		30.	Akad. domu		10	-	
			Podpora Janoštkovi		12	-	
			Dražu	8.)	4	-	
			Samostatnosti		2	-	
		30.	Real. gymn. v Hranicích		14	-	
			Mateci	9.)	11	-	
			Komenskiemu		10	-	
		30.	Podpora Bláhovi	10.)	12	-	
		30.	Radhošti	11.)	20	-	
		30.	účet kg. jed. zložka	12.)	8	90	
					187		37

Ukázka z účetní knihy Akademického feriálního klubu v Hranicích, s. 118, na protější straně razítka klubu

V srpnu 1903 svolal hranický feriální klub sjezd akademiků, kde se zřejmě setkali současní studenti a činní členové spolku se svými bývalými kolegy i dávnějšími absolventy vysokoškolského studia. Soudím tak z toho, že sjezd skončil příjmem 256 korun 53 haléře. Bývalí členové se ke spolku vraceli jako členové přispívající nebo dokonce zakládající, a pokud byli v dobré finanční situaci, jako byli mnozí faráři, rádi spolek podpořili.

Mezi ty, kdo se vrátili do Hranic s doktorským titulem a působili pak jako přispívající členové a podporovatelé studentského spolku, patřil dr. Bohuš Vybíral (1887–1951). Rodák z Hranic studoval v Hranicích ještě na německém gymnáziu, kde ho slovinští učitelé inspirovali k zájmu o slovinštinu a slovanskou vzájemnost vůbec [1]. Studoval pak na vídeňské univerzitě, a to,

[1] Bohuš Vybíral: Slovinští profesori na bývalém německém gymnasiu v Hranicích. In: 25 let českého státního reálného gymnasia v Hranicích 1912–1937 – 51 let prvního gymnasia v Hranicích 1871–1922. Památník. Hranice 1937, s. 114–118.

jak bylo uvedeno, i s podporou svých kolegů. Po získání doktorátu stal se pak knihovníkem olomoucké univerzitní knihovny a významným činitelem v kulturním ruchu v Olomouci. Ve svých publikacích se zabýval vztahy mezi českou a slovinskou literaturou a rukopisy olomoucké univerzitní knihovny. Později se stal ředitelem univerzitní knihovny a ke konci života po roce 1946 působil jako lektor slovinského jazyka na obnovené olomoucké univerzitě.

Jiným velmi aktivním členem spolku a později známým činitelem kulturního a politického života ve Slezsku byl JUDr. Antonín Glos (1873–1932), starší jmenovec hranického profesora náboženství ThDr. Alfonse Glose (1892–1970). Byl uznáván jako vynikající právník, ale pro své národní přesvědčení nebyl oblíben u nadřízených a neustále byl přemísťován do různých soudních úřadů na Moravě. Teprve po roce 1918 se dostal do Slezska, kde si vždy přál působit, a mohl se věnovat kulturní práci jako významný člen Matice opavské a znalec slezské historie. Zasloužil se především k obnovování vztahů Hlučínska, do té doby patřícího do pruského Slezska, k české kultuře.

Počet činných členů spolku kolísal po celou dobu jeho existence mezi dvaceti a třiceti. Možná, že by leckdo z dnešních obyvatel Hranic mezi nimi našel svého předka. Nejstarší členové z let 1893 až 1900, o nichž zaznamenává účetní kniha, že řádně zaplatili zápisné, příspěvek na rok a koupili si stanovy, byli kolegové (psáno *koll.*) Kostka, Kubáč, Krečmer, Lechovitsch, Glos Ant., Beneš, Minář, Dittrich, Hajda, Rýpar, Kadeřávek. Prvním pokladníkem byl Josef Rýpar, prvním jednatelem a zároveň přísným revizorem účtů Břetislav Brzobohatý. Jména pokladníků a revizorů, stejně tak jako jména členů spolku, se rok po roce mění. Studenti z velké části pocházeli z Hranic. V prvních dvou desetiletích existence spolku byli to absolventi hranického gymnázia, založeného v roce 1871 jako gymnázium české, ale pak postupně do roku 1876 změněného na německé (Lechovitsch, Rýpar, Ant. Glos, Krečmer, Hajda, Volný, Zerbs aj.). Podle vzpomínek této generace v almanachu reálného gymnázia v Hranicích z roku 1937 [1] byli to hoši zkušení už z gymnázia v různých půtkách s profesory a vedením školy o svá práva, která jim byla zemskými úřady zaručena, ale školou různým způsobem omezována, ať už šlo o užívání českého jazyka nebo o hodiny českého jazyka a literatury. Další členové klubu byli z Lipníka (Břetislav Brzobohatý, Antonín Glos) a z vesnic v širším okolí (Bohumil Zlámal z Velké, Josef Rýpar ze Zbrašova). Práce feriálního klubu se dokonce účastnili i studenti pocházející ze vzdálených měst, kteří přijížděli do Hranic na prázdniny ke svým dědečkům a babičkám (Oldřich Palkovský, František Kyselý). Mezi pokladníky a revizory spolku byli mladí právníci, kteří se hrdě podpisovali s titulem JUC.

V září 1911 pořádal feriální klub velkou akademii, jejíž příjem byl 154 koruny a po odečtení výdajů zbylo spolku 44 koruny, které rozdělil Radhoští a na podporu vídeňských a příbramských kolegů. Účetní kniha z let 1911–1913 ukazuje už na zkušené spolkové funkcionáře, kteří uměli organizovat akce a rozumně hospodařit se spolkovými penězi. Příjmy a výdaje už vykazovaly trojmístné sumy. Spolek zakupoval pro členy knihy a noviny (Národní listy, Samostatnost) a pokračoval v zasílání darů spolkům (Matici, Komenskému) i školám – na prvním místě nově otevřenému českému reálnému gymnáziu v Hranicích.

Na 23. stránce zápisy v účetní knize několika záznamy o příjmech a vydáních z dubna 1914 rukou tehdejšího pokladníka Ondřeje Fuska a několika chvatnými přípisy tužkou ze srpna téhož roku končí. Do dějin malé pospolitosti studentů zasáhly velké dějiny – a nebylo to naposledy. Mnozí ze starších i novějších studentů-členů klubu se už z války nevrátili (Zerbs, Palkovský, ale jistě i jiní, o nichž nevím). Ti, kteří se vrátili, vrátili se poznamenáni jinými zkušenostmi, než byly zkušenosti z prospěšné i radostné studentské spolkové práce.

[1] 25 let českého státního reálného gymnázia v Hranicích 1912–1937, s. 100–130.

65 Spolek se po přeryvu z let 1914–1920 znovu obnovil. Jeho členové však byli už jiní, i když se snažili v činnosti i v účtech svých předchůdců pokračovat.

Účty z počátku dvacátých let jsou psány přehledně a úhledně prvním poválečným pokladníkem, kterým byl syn prvního ředitele českého gymnázia v Hranicích Emila Cigánka, Ladislav Cigánek (1901–1975). Rodina Cigánkova přišla z Čech, z Nového města nad Metují, ale stala se brzy významnou součástí hranické obce. Ladislav Cigánek studoval již na českém gymnáziu, odešel pak na techniku a působením v oblasti elektrotechniky je asi obecně nejznámějším ze všech členů hranického studentského spolku. Po praxi v plzeňské Škodovce a působení na průmyslových školách se stal již v roce 1937 doktorem technických věd, vzhledem k okupaci a zavření vysokých škol nemohl dokončit habilitaci a pokračovat ve vysokoškolské kariéře. Po skončení války se stal už v listopadu 1945 profesorem na VŠT v Bratislavě, kde přednášel teorii elektrotechnických strojů. V letech 1964–1965 přednášel na VTŠ v Káhiře. Podnikl studijní cesty do USA, Japonska a Velké Británie, publikoval monografie i učebnice z oboru elektrotechniky. Založil Elektrotechnický ústav SAV, stal se místopředsedou Slovenské a členem korespondentem Československé akademie věd.

V srpnu 1921 uspořádal klub velkou akademii, 3. září divadelní představení, které v Hranicích představilo hru *Léto Fráni Šrámka*, v dubnu 1922 hudební večer, v září 1922 pořádal kabaret. Znovu byl zakoupen ve čtyřech exemplářích text divadelní hry Oskara Wilda *Ideální manžel*, kterou si už spolek opatřil v roce 1908, ale zřejmě nerealizoval. Jak se zdá, představení se neuskutečnilo ani ve dvacátých letech. V lednu 1923 uspořádali studenti sérii přednášek v okolních vesnicích Olšovci, Stržiteži, Velké, Hrabůvce a Radíkově. Z knihy je možno poznat, že na nich vybírali vstupné, ale o čem přednášky byly, se bohužel nezaznamenalo. V dubnu 1924 uspořádali studenti večer ruského emigrantského spisovatele-satirika Arkadie Averčenko, v té době žijícího v Praze, podle příjmu za vstupenky s velmi dobrou účastí. V únoru 1926 uspořádali dokonce reprezentační ples.

Kupodivu nikde se v účetní knize neodráží iniciativa Akademického feriálního klubu, který vytvořil Akční výbor pro postavení památníku Husova v Hranicích, inicioval a provedl subskripci příspěvků na tento pomník, jak dosvědčuje ohlášení akce dopisem „Slavné okresní politické správě v Hranicích“ ze dne 28. května 1923, uložené v okresním archivu v Přerově [1].

Nová doba se projevila nejen ve větší náročnosti na kulturní činnost, ale také v tom, že se mezi členy klubu objevily dívky, dokonce měly i funkce revizorů účtů. Jenže o dalších akcích Akademického feriálního klubu se už z účetní knihy nedovíme. Poslední zápis je z února 1926, kdy byl sešit naplněn. Na kontě klubu zůstala suma 3224 Kč, o jaké se předchůdcům této generace ani nesnilo. Ovšem je otázka, do jaké míry je to důsledek aktivity členů klubu a do jaké míry čtyřciferná čísla ovlivnila stále postupující inflace. Účetní kniha měla jistě pokračování v novém sešitě. Snad se ještě najde v některé hranické rodině. Možná však, že zápisy z třicátých let už nebudou dokladem tak živé činnosti, jako zápisy z dob nadšení ze svobody v počátcích Československé republiky. Třicátá léta přinášela hospodářskou krizi, nástup nacismu v Německu a válka se vynořovala na obzoru. Německá okupace podruhé přerušila činnost spolku v souvislosti se zavřením českých vysokých škol v roce 1939.

Okresní archiv nemá materiály spolku z třicátých let ani doklady o jeho zrušení za okupace. Zachovaly se až zprávy o jeho obnovení v roce 1946, ovšem pod změněným názvem Akademick-

[1] SOKA Přerov, Archiv Města Hranic, kart. 216, inv. č. 1022.

ký spolek. Přípravný výbor spolku žádal 21. srpna 1946 ONV v Hranicích o povolení ustavující schůze spolku na den 17. srpna. Na této schůzi byly schváleny stanovy a zvolen jedenáctičlenný výbor, revizoři a náhradníci. Protože velitelství SNB v Hranicích sdělilo, „že funkcionáři spolku jsou po stránce státní a národní úplně spolehliví“, byl spolek 27. prosince 1946 povolen. Měl jen předkládat jednatelské a účetní zprávy ve třech vyhotoveních.

Předsedou Akademického spolku se stal IngC František Kotala, místopředsedou MUC Rostislav Říhovský. Ostatní členové výboru neměli ono C, které tehdy ještě získávali studenti po polovině studia oboru zakončeného doktorátem. Byli tedy mladší a vysokou školu v letech 1945–1946 začínali. Jejich jména se však dnes už v Hranicích neobjevují, dokonce i jejich příjmení zmizela, tak jako vzpomínka na poslední období Akademického spolku.

Spolek uspořádal ještě dvě veřejné přednášky, v prosinci 1946 přednášku dr. Černockého: „Osobnost, společnost a stát“ a 8. května 1947 přednášku Ing. Zeninka „Hospodářské výhledy ČSR“.

A pak už jsou jen zápisy z roku 1950. 19. října žádal V. Trlífaj, referent pro vnitřní věci a bezpečnost ONV, zprávu o činnosti spolku: „Jelikož bylo zjištěno, že spolkové poměry neodpovídají dosud změněným podmínkám politickým, hospodářským a sociálním a že stále vyvíjejí nebo alespoň zápisem ve spolkovém katastru trvají spolky, jejichž účel podle stanov nezapadá do budovatelského úsilí a linie lidově-demokratického státu, ba v některých případech ji [!] dokonce odporuje, provede zdejší úřad revizi těchto spolků“. Proto má Akademický spolek předložit zprávu:

- 1) zda vyvíjejí činnost a v čem tato činnost spočívá,
- 2) zda nebyly vzneseny námitky proti činnosti spolku nebo funkcionářům,
- 3) zda spolek zřídil akční výbor a provedl očistu ve svých řadách,
- 4) zda předložil oznámení o pokračování ve své činnosti v březnu 1948,
- 5) jaký je postoj spolku a jeho funkcionářů k l.-d. zřízení, jakým způsobem přispívá k budování socialismu v naší l.-d. republice a zda jeho další trvání a činnost jsou proto odůvodněny.

Lhůta byla do 30. října 1950.

Na reverzu tohoto přípisu je zeleným inkoustem napsáno: „Akademický klub likvidován.“
razítko: Místní akční výbor v Hranicích.

Na adresu předsedy Akademického klubu pak poslal ONV výměr v poněkud méně hrozivé formě: „ONV bere na vědomí, že spolek Akademický klub v Hranicích zanikl, jelikož od roku 1947 nevyvíjí žádnou činnost. Nemá tedy t.č. žádnou hotovost ani spolkový majetek.“

Tak zasáhl osud Akademický feriální klub či Akademický spolek potřeťí. Po zlých pěti letech se dvakrát zapamatoval. Po čtyřiceti letech už naň všichni zapomněli.